

Філоненко Руслана

викладач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту
та соціальної роботи

Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0008-9395-487X

e-mail: ruslanastepanivnaf@gmail.com

ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті порівнюються педагогічні ідеї Василя Олександровича Сухомлинського з Концепцією Нової української школи. Ідеї педагога, науково-методичні розробки, практичний досвід є актуальними на сучасному етапі ґрунтовних перетворень в освіті. Розвиток суспільства ставить перед освітою нові цілі та завдання. Тому українська освіта перебуває на порозі реформації та модернізації сучасної школи. Одним із основних документів успішної реалізації реформи освіти в Україні є Концепція Нової української школи.

Концепція Нової української школи проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвиток здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей. Основою концепції видатного педагога є повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір. Ця ідея є актуальною в реформуванні української освіти.

Нова українська школа (НУШ) – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, де діти будуть навчатися через діяльність, «у якій буде приємно навчатись і яка даватиме не тільки знання учням, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті». Це школа, де прислухаються до думки учня, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальним громадянином, в якій панують співпраця та взаєморозуміння.

У статті розкрита формула НУШ, показано актуальність втілення ідей в сучасній школі, таких зокрема, як, орієнтація на особистість учня, взаємодія школи і сім'ї, професійне зростання педагога.

Ключові слова: Нова українська школа (НУШ), концепція, реформування освіти, дитиноцентризм, педагогіка партнерства, компетентнісний підхід, педагогічні ідеї.

Постановка проблеми. З 2018 року в Україні запроваджена до реалізації Концепція Нової української школи. Особливе значення і актуальність

мають ідеї Сухомлинського в розбудові сучасної школи. Ними пронизана Концепція Нової української школи.

Василь Сухомлинський – учитель з великої літери, один з видатних педагогів не лише в Україні, а й в усьому світі. Розроблена ним педагогічна система збагатила науку новаторськими ідеями і положеннями, зробила внесок в теорію і в практику навчання та виховання. Автор понад 600 педагогічних праць, серед яких «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителяві», «Як виховати справжню людину», «Розмова з молодим директором» тощо.

Основою концепції Сухомлинського є повага до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір. Ця ідея є актуальною в реформуванні сучасної української освіти. На принципах гуманної педагогіки Сухомлинського побудований зміст нового Державного стандарту початкової освіти (2018).

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Педагогічну концепцію педагога-новатора вивчали багато сучасних і вітчизняних дослідників, зокрема В. Антоненко, І. Зязюн, О. Сухомлинська, О. Савченко, М. Ярмаченко та ін. У своїх наукових працях вони аналізували гуманістичні ідеї вченого, його принципи виховання дітей.

Мета статті – проаналізувати спорідненість новаторських педагогічних ідей В. О. Сухомлинського і ключових змін у формуванні Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку людства суспільство ставить нові завдання перед школою. Тому українська освіта перебуває в процесі реформації та модернізації сучасної школи. Одним із основних документів успішної реалізації реформи освіти в Україні є Концепція Нової української школи (НУШ), яка поєднує збереження українських традицій освіти з провідними ідеями досвіду інших країн. Її мета – створення школи, в якій буде приємно вчитися і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті.

Концепція Нової української школи проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвиток здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють прояву творчості дітей.

Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за такими напрямками:

- запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків;

- підвищення мотивації вчителя та стимулювання до професійного зростання;

- запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня);

- удосконалення процесу виховання;

- створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;

децентралізація та ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи;

справедливий розподіл публічних коштів, що сприятиме рівному доступу усіх дітей до якісної освіти;

створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків;

створення необхідних умов для навчання учнів безпосередньо за місцем їх проживання (Нова українська школа, 2016)

Сучасна школа має на меті досягнення особливого психологічного клімату, в умовах якого дитина почувалася б комфортно. Основні її засоби – такі, як і в «Школі радості» Василя Олександровича Сухомлинського.

Ідеї В. О. Сухомлинського незаперечно утвердилися у філософії освіти і педагогіці періоду незалежності нашої країни й нині становлять основу реформаторських процесів освітньої галузі. Ключова реформа Міністерства освіти і науки України, яку назвали Новою українською школою (НУШ), ґрунтується на провідній ідеї всього теоретичного доробку Василя Сухомлинського, втіленого у практику Пависької школи розвитку особистості шляхом впровадження особистісного підходу до організації навчання і виховання.

Основою концепції Сухомлинського є повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір. «Довіра до дитини – це як крапля роси на троянді. Яка обережність потрібна, щоб не зронити цю краплю!», – казав педагог. Ця ідея є важливою в умовах реформування освіти.

Головною метою педагогічної творчості В. Сухомлинського є формування всебічно розвиненої особистості. У педагогічній системі Сухомлинського особистість учня займає головне місце. Він писав, що дитина є істотою, яка мислить, пізнає світ не тільки навколо, але й пізнає саму себе. «У наших руках найбільша з цінностей світу – Людина» (Сухомлинський, 1978).

Концепція Нової школи орієнтується на принцип дитиноцентризму. Суть цього принципу зводиться до того, що дитина стоїть в центрі, навколо неї обертається вся освіта. Вчитель повинен звертати увагу на потреби, здібності, інтереси дитини. Мета навчання формується не тільки з планування загальної, єдиної й обов'язкової для всіх лінії психічного розвитку, а полягає в тому, щоб допомогти кожній дитині вдосконалювати свої індивідуальні здібності, розвиватись як творча, мисляча особистість.

Педагог В. Сухомлинський розкривав роль школи як одного з факторів виховання особистості. Він вважав, що школа – це місце, де дитина повинна відчувати щастя, радість праці. «Школа стає справжнім осередком культури тоді, коли в ній панують чотири культу: культ Батьківщини, культ людини, культ книжки і культ рідного слова.» «До школи – з радістю, у школі – з користю!».

Концепція Нової школи пропонує таке освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови для навчання учнів, батьків не лише в приміщенні школи.

Однією з найважливіших органічних частин роботи в школі Сухомлинський вважав любов і ніжне ставлення до дітей. Він високо цінував кожний щирий дитячий порив, допитливість, жвавість розуму. Вірив, що в кожній дитині є

певний рівень здібностей, тільки їх треба вміти відшукувати і розвивати, вселяти віру учня в його здібності, сили й можливості (Сухомлинська, 2005).

Головне завдання школи – «навчати дитину вчитися». Виходячи з ідеї Сухомлинського, НУШ – це компетентнісний підхід підготовки дитини до життя.

Ключову роль у творенні школи для дитини Василь Сухомлинський відводив постаті вчителя, його психолого-педагогічній та фаховій підготовці. У своїй педагогічній спадщині вчений неодноразово звертався до сутності і соціальних функцій професійної діяльності вчителя як наставника дітей, посередника між дитиною та соціумом. «Головне, - підкреслює педагог, - це віра в людину, чутливість до всього хорошого в ній. Висока моральність учителя стає нині найважливішою умовою його педагогічної майстерності... Улюбленим і авторитетним учителем стає не тільки тому, що досконало знає свій предмет, а й тому, що, глибоко люблячи його, поєднує у своєму серці цю любов з любов'ю до людини-дитини» (Сухомлинський, 1978, с. 114). «Завдання педагога полягає в тому, щоб підвести дітей до дверей життя, дати ключ і навчити учня користуватися цим інструментом», ці слова великого педагога-новатора звучать особливо актуально сьогодні, коли відбувається становлення Нової української школи. Як-от: «...мета НУШ – виховати інноватора та громадянина, який має ухвалювати відповідальні рішення та дотримується прав людини» (НУШ, 2016).

«Учитель – совість народу, а совість народу – чиста, як джерельна вода крилиці. Будемо ж працювати без морального браку» – підкреслював Василь Олександрович (Сухомлинський, 1977).

І знову ми відчуваємо спорідненість чи й перегукування у настановах учителю Василя Сухомлинського з НУШ, чого вона чекає від сьогоднішнього учителя і що змінюється для вчителя: – «Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими, тому одним з головних принципів НУШ – умотивований учитель. Це означає, що наша мета – сприяти його професійному та особистому зростанню, а також підвищувати його соціальний статус».

Щоб навчати по-новому, вчитель повинен отримати свободу дій – обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати.»

Сухомлинський першим у вітчизняній педагогіці розпочав організацію педагогічного просвітництва батьків. Педагог був переконаний, що саме батьки повинні бути помічниками вчителів. Педагогіка партнерства є ключовим компонентом Нової української школи. Учні, батьки та вчителі є зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагогіка партнерства передбачає взаємодію та співпрацю між учителем, учнем і батьками. Їхня спільна діяльність передбачає єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку учнів. Актуальним для педагогіки партнерства є гуманне ставлення педагога до дитини. Між учителем, учнями і батьками мають встановитися партнерські стосунки. В Концепції зазначається: «Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками» (Про схвалення

Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, 2016).

Пріоритетним завданням Нової української школи є формування інклюзивного освітнього середовища. Дітей з особливостями психофізичного розвитку В. О. Сухомлинський вважав «найніжнішими квітами в безмежно різноманітному квітнику людства». Він наголошував, що таких дітей потрібно вчити і виховувати в масовій загальноосвітній школі. А це є передбачення інклюзивної освіти.

Великого значення Василь Сухомлинський надавав слову, його ролі в духовному світі дитини. Однією з компетентностей сучасної школи є вільне володіння рідною мовою.

«Сила патріотичного виховання визначається тим, на скільки яскраво людина бачить світ і саму себе очима патріота» В. Сухомлинський.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Нова українська школа (НУШ) базується на ключових ідеях видатного українського педагога. НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням, де прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами (Нова українська школа, 2016, с. 5). Це школа, в якій панують співпраця та взаєморозуміння.

Проаналізувавши твори В. Сухомлинського, переконуємось, що його оригінальна система навчання і виховання дітей дуже цінна для сучасних вчителів і освіти сьогодні.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у подальшій імплементації ідей В. О. Сухомлинського в практику роботи НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бібік, Н. (2017). *Нова українська школа: порадник для вчителя*. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плетяди». 206 с.

Даценко, О. (2003). Ідеї В.О. Сухомлинського у діалозі з сьогоденням. *Сільський вісник*, 17 травня, сс. 5–6.

Заволока, С. (1990). Спогади про Сухомлинського. Київ: Радянська школа. 224 с.

Міністерство освіти і науки України, (2016). *Нова українська школа*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата останнього звернення 9.10.2023).

Міністерство освіти і науки України. (2016). *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 6.10.2023).

Міністерство освіти і науки України, (2016). *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року*. Розпорядження КМУ №988-р від 14.12.16 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення 3.10.2023).

Новгородська, Ю. (2002). Ідеї В.О. Сухомлинського живуть і розвиваються. *Рідна школа*, листопад, сс. 44–45.

Правий, В. (1998). Творче впровадження педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в умовах розбудови національної освіти. *Освітнянське слово*, №7, сс. 60–68.

Становлення Нової української школи. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/301-stanovlennya-novo-ukransko-shkoli> (дата звернення 3.10.2023).

Сухомлинська, О. (2005). *Сухомлинський Василь Олександрович. Українська педагогіка в персоналіях: навч. посібник для студентів ВНЗ: у 2 кн. Кн. 2. XX століття*. Київ: Либідь.

Сухомлинський, В. (1976). *Вибрані твори*: в 5 т. Київ: Радянська школа, 1976-1978.

Сухомлинський, В. (1977). *Сто порад учителеві*. Вибрані твори: в 5-ти т. Т.3. Київ: Радянська школа. 670 с.

Сухомлинський, В. (1968). *Серце віддаю дітям*. Київ: Радянська школа. 198 с.

REFERENCES

Bibik, N. (2017). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian School: Teacher's Guide]. Kyiv: TOV “Vydavnychiy dim “Pleiady”. 206 s.

Datsenko, O. (2003). Idei V.O. Sukhomlynskoho u dialozi z sohodenniam [Ideas of V. O. Sukhomlynskyi in Dialogue with the Present]. *Silskyi visnyk*, 17 travnia, ss. 5-6.

Zavoloka, S. (1990). *Spohady pro Sukhomlynskoho* [Memories of Sukhomlynskyi]. Kyiv: Radianska shkola. 224 s.

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, (2016). *Nova ukrainska shkola* [New Ukrainian School]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (data ostannoho zvernennia 9.10.2023).

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2016). *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly* [New Ukrainian School. Conceptual Framework for Secondary School Reform]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia 6.10.2023).

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, (2016). *Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» na period do 2029 roku* [On Approval of the Concept for the Implementation of State Policy in the Field of Reforming General Secondary Education “New Ukrainian School” for the Period up to 2029]. Rozporiadzhennia KMU No 988-r vid 14.12.16 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (data zvernennia 3.10.2023).

Novhorodska, Yu. (2002). Idei V.O. Sukhomlynskoho zhyvut i rozvyvaiutsia [V. O. Sukhomlynskyi's Ideas Live and Develop]. *Ridna shkola, lystopad*, ss. 44–45.

Pravyi, V. (1998). Tvorche vprovadzhennia pedahohichnykh idei V.O. Sukhomlynskoho v umovakh rozbudovy natsionalnoi osvity [Creative

Implementation of Pedagogical Ideas of V. O. Sukhomlynsky in the Conditions of Development of National Education]. *Osvitianske slovo*, No7, ss. 60–68.

Stanovlennia Novoi ukrainskoi shkoly [Formation of the New Ukrainian School]. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/301-stanovlennya-novo-ukransko-shkoli> (data zvernennia 3.10.2023).

Sukhomlynska, O. (2005). *Sukhomlynskyi Vasyl Oleksandrovych* [Sukhomlynskyi Vasyl Oleksandrovych]. *Ukrainska pedahohika v personaliakh: navch. posibnyk dlia studentiv VNZ: u 2 kn. Kn. 2. XX stolittia*. Kyiv: Lybid.

Sukhomlynskyi, V. (1976). *Vybrani tvory: v 5 t.*). [Selected Works: in 5 vols.]. Kyiv: Radianska shkola, 1976-1978.

Sukhomlynskyi, V. (1977). *Sto porad uchytelevi. Vybrani tvory: v 5-ty t.* [One Hundred Tips for Teachers. Selected Works: in 5 Vols.]. T.3. Kyiv: Radianska shkola. 670 s.

Sukhomlynskyi, V. (1968). *Sertse viddaiu ditiam* [I Give My Heart to Children]. Kyiv: Radianska shkola. 198 s.

REFLECTION OF V. O. SUKHOMLYNSKYI'S IDEAS IN THE CONCEPT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Ruslana Filonenko

Lecturer at the Department of Pedagogy, Educational Management and Social

Work of the

Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0008-9395-487X

e-mail: ruslanastepanivnaf@gmail.com

Abstract. The article compares the pedagogical ideas of Vasyl Sukhomlynskyi with the Concept of the New Ukrainian School. The teacher's ideas, scientific and methodological developments, and practical experience are relevant at the present stage of fundamental transformations in education. The development of society sets new goals and objectives for education. Therefore, Ukrainian education is on the verge of reforming and modernising the modern school. The Concept of the New Ukrainian School is one of the key documents for the successful implementation of education reform in Ukraine.

The concept of the New Ukrainian School proclaims the preservation of the values of childhood, the need to humanise education, the need for a personal approach, the development of students' abilities, and the creation of a learning environment that provides psychological comfort and promotes children's creativity. The basis of the concept of an outstanding teacher is respect and trust for the child, recognition of his or her uniqueness and right to make his or her own choice. This idea is relevant to the reform of Ukrainian education.

The New Ukrainian School (NUS) is a key reform of the Ministry of Education and Science. The main goal is to create a school where children will learn through activities “that will be enjoyable to learn and that will give students not only knowledge but also the ability to apply it in everyday life”. It is a school where

students are listened to, taught to think critically, not to be afraid to express their own opinions and to be responsible citizens, and where cooperation and mutual understanding prevail.

The article reveals the formula of the New Ukrainian School, shows the relevance of implementing ideas in a modern school, such as focusing on the student's personality, interaction between school and family, and professional development of teachers.

Keywords: New Ukrainian School (NUS), concept, education reform, child-centredness, partnership pedagogy, competence-based approach, pedagogical ideas.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2023 р.